

MAJA
TRIFUNOVIĆ

GUTAČI
VATRE

■ Laguna ■

Copyright © 2022 Maja Trifunović
Copyright © ovog izdanja 2022, LAGUNA

„Ako zaista hoćeš da razumeš svet, moraš umreti
makar jedanput.“

Đakon King Kong, Džejms Mekbrajd

„Kakav li je samo ovaj naš život!
Zar na svetu više nema nikog ko bi poželeo da usred
noći skoči na noge i zapeva?“

Uzvodno, Meri Oliver

Sadržaj

OKRUGAO BROJ	9
SRCE KOJE LJUBLI	29
DOKOLICA	41
KRUŠKA	53
ŠKODA	65
RALJE	71
JMBG	81
SUVA VODA	93
SOKNA	109
LJUBOV BESKROVNA	123
TRNOVA RUŽICA	129
PROLEĆE U MOM GRADU	141
APGREJD	151
* * *	165
O autorki	167

OKRUGAO BROJ

To što sam umrla, zbog toga mi je izuzetno neprijatno. Svesna sam da su mnogi zatečeni mojom neobazrivošću demonstriranom u konačnici. Inače sam, verujem, ostavljala utisak načitane i dobro potkovane osobe, makar marginalno upućene u osnovne zakone fizike. Što, pokazće se, nije bio slučaj. Nikad nije bolovala, govoriće. I, uh uh uh, baš je mlada stradala. U ovo doba izobilja se, doduše, računa da su mladi i oni kojima je u tom odsudnom času šezdeset pet. Sad mu to nekako dođe mlad kao rosa. Čitavi naučni radovi se pišu o tome kako se u tim godinama najviše uživa u seksu. Nema inhibicija i tako dalje. Uzrast koji se smatra primerenim za smrt, makar na Balkanskom poluostrvu, proteže se od sedamdesete do osamdesete. Po standardima Evropske unije tad je još rano za umiranje, ali mi nismo članica, niti ćemo ikada biti, posebno kad je odložena smrt posredi. Za sve koji premaše ovu dob i preminu još kasnije, primalac tužne vesti samo će odmahnuti rukom kao da tera zunzaru od

uva. Sve preko osamdeset je vek čija se dužina gotovo pa graniči s neuljudnošću.

Što me podseća na jedno pradávnno popodne, u doba kad sam još uvek živela s roditeljima. Zazvonio je telefon, javila se majka, a s druge strane neko je tražio oca.

„Nije tu“, rekla je ona.

„A ko si mu ti?“

„Ja sam mu žena.“

„Zar ti nisi već umrla?“

Eto. To hoću da kažem.

Meni je kad sam umrla bilo pedeset pet. To je pola od sto deset. Ima ih gore na Kavkazu sijaset koji toliko dožive. Jedu kefir, timare konje, ne gledaju u kalendar. Dešavalo se, u časovima dokolice i manjka inicijative, da se zapitam šta bih uopšte s tolikim vremenom, kad bi mi kojim slučajem palo u krilo. Kao utakmica s produžecima – zadovoljan rezultatom čuvaš go i pikaš loptu u odbrani dok ti noge ne otpadnu. A odbrana je timski napor, ja sama se nisam pokazala preterano vičnom. Nakon što sam školu završila, udala se, dete podigla i razvela se, ostadoh zatečena: odjednom nikog na terenu, samo ja. I šta sad? Ni za mladoženju, ni za unuke.

Dugo sam mozgala šta bih s tolikom opresivnom slobodom. Palo mi je na um da bih mogla da otputujem negde na sever, da vidim polarnu svetlost. Iako ne volim zimu, to mi se činilo kao uzbudljiva, gotovo pa subverzivna odluka. Zeleni jezici na noćnom nebu i majušna ja što kaže: „A!“ Naokolo studen, sneg i dremljivi haskiji koji će moje sanke dovući do posebnog mesta gde će se nebo

raspolutiti i proliti boje samo za mene. Da li bih zaboravila koliko mi je hladno kad bi pukla nada mnogom ta polarna svetlost? Da li bih svašta zaboravila i samo zevala uvis dok mi dah napušta utrobu i ledi se tik uz usne u neoklesano srce, koje zatim pada na moje vodootporne čizme, pa se lomi u paramparčad da i ne primetim?

Nisam otišla. Tog sam leta umrla, to me je sprečilo. Da sam znala šta se iza ćoška valja, otišla bih sigurno. Sve znamo, a nemamo pojma, uvek je tako. Ja sam se, na primer, sa svojim ocem stalno oko nečeg prepirala – prgav on, prgava ja, navikao me je da se posle svade on prvi javi, da svrati koliko sutra. Onda ga je oborio srčani udar u autobusu na liniji osamdeset tri, vraćao se kući s riblje pijace, neznanci su ga na rukama uneli u Urgentni centar. Badava su se mučili, bio je gotov pre nego što je majstor otvorio srednja vrata između dve stanice. Tako mi je naknadno ispričano. A ja sam ostala da se grizem i pregrizam, sve dok me nije ostalo ni za glodanje, jer mu ništa važno nikad nisam rekla, niti sam ga išta važno ikad pitala. Mnoge su priče koje je samo on mogao da mi ispriča, a sad više nema ko. Znao je da kaže, vrativši se s poneke sahrane: „Volite me dok sam živ. Posle toga, ništa me ne zanima. Možete me iz kolica izručiti u Savu, što se mene tiče.“

Mene je ispratilo mnoštvo. Lepo su o meni besedili i iskreno žalosni bili. Kad je na ručku posle pokopa, iza vijetnamskih palačinki ban sajo, galeta s prazilukom i kubanskih ćuftica, poslužen kolač s malinama i rikotom, već je tuga splasla i ožalošćeni se oraspoločili. Ko će tugovati na pun

želudac? Ja to ni od najbližih ne očekujem. Sve posluženje je napravio Boris, moj sin jedinac. Još u osnovnoj školi je počeo da se zanima za kuhinju. Umesto crtanih filmova gledao je emisije u kojima po ceo dan nešto kuvaju i mese. Ni danas ne znam na koga se bacio, na mene izvesno ne. Moju kuhinju oduvek je od izvrsne delio manjak mašte kad su u pitanju začini – šećer, so i biber, samo sam to koristila, i ponekad vegetu.

Kakva kujna, takav život.

Tek na sopstvenoj sahrani mi je svanulo koliko sam ljudi poznavala. Površnih poznanstava sam imala mnogo i voleli su me ti poznanici očito, čim su svi došli. Možda su me neki računali i za prijatelja, ne znam. Dolazi, doduše, svet na sahrane. I ja sam uredno išla, čak i prvom komšiji koji je pre bolesti mlatio ženu i sina kao volove u kupusu i kome je policija dolazila na vrata svako drugo veče jer sam ih ja zvala. Solidno smo se mrzeli, on i ja. Porodica je oblepila bandere po kraju smrtovnicama, pa sam pred zgradom zatekla njegovog sina kako glavom udara u jednu od tih bandera i shvatila da ne mogu a da ne odem na sahranu. Bilo je da se nekom ne javim godinama, pa ako se desi da umre, onda odem da ga ispratim kao da će počivši prethodno neiskorišćenim atomom snage začkiljiti na jedno oko, spaziti me tamo i pomisliti: pa dobro, istina da nije odgovarala na pozive, ali ne zameram – sad kad je najvažnije, pojavila se.

Znao je moj otac šta priča.

Na moj ispraćaj došao je i onaj nemili čovek koji nije umro, niti će. Doneo je buketčinu kala, sav smeran. Ako ćemo po zaslugama, zaslužio je unajmanje neki gadan ekcem na licu, onakav kakav se sav zažari i kad je zima i kad

je vruće, ne možeš ga sakriti. To kažem zato što sam po naravi i posle smrti ostala uviđavna i pristojna, nespremna da mu poželim nešto gore. Ipak je on otac mog jedinog sina, zatrebaće mu možebiti, pa s ekcemom može da mu se nađe, a da je na hemoterapiji na primer, ne bi mogao prstom da mrdne. Taj je na umoru bivao i kad ga uhvati prehlada. A ima situacija u kojima samo roditelj može da ti pomogne, pa makar bio ništarija, nesoj i hulja, kakav taj moj bivši muž fakat jeste. No da zagusti, priskočio bi.

Nisam ni ja daleko dobacila, priznajem, kad je ispunjenje potencijala u pitanju. Do pedeset pete morala sam se vinuti više. Ovako, sitničava sam ostala, nemarna i rasejana, tvrdoglavo ćutljiva kad me neko za srce ujede, umesto smesta da lanem šta imam. Onda: spora, nepreduzumljiva, mrzovoljna kad su kućni poslovi u pitanju, loša kuvarica, uvek gladna nečeg što mi život nije na tacni poslužio – što ljubavi, što hvale, srećnih sticaja okolnosti, putovanja i mirnog sna. Nepotpuna sam ostala, nedograđena, kao kuća u sivoj fazi – na dobroj lokaciji, s obećavajućim arhitektonskim planom, ali s izvođačima radova koji su zakazali. Zapili se negde, nakrivili kapu i vratili se u krevet da hrču. Takva sam ostala. Bez krova, parketa i pločica.

Vaša mala ima izvanredan potencijal, govorili su mojim roditeljima. No naučila sam da potencijal sam po sebi ne znači ništa. Gledaš svoj potencijal kroz zamagljeno staklo, znaš da je tamo, ali nemaš pojma gde se ulazi. Čekaš nekog da ti pokaže vrata, a onda kad ti pokaže vrata, očekuješ da ti se uruči i ključ. Ima ljudi s potencijalom koji kipi stalno, možeš ga poklapati, isključiti plotnu, uzalud – samo se preliva. To su oni kojima ne treba dozvola da porastu, da svom daru, koji god da je, daju oduška. Tu je

sve ili ništa, i ako ih karma nije bacila u potpunu zabit iz koje im nema micanja i gde su na milost i nemilost gorima od sebe, biće prepoznati. Čuće im se glas.

Ja nisam spadala među takve. Bila sam pametna, ali je uvek neko morao da mi klimne glavom, pa da progovorim. Rodila sam se pitoma, od one dece što hodaju na prstima i kad niko ne kaže pssst. Nije mi smetalo, živela sam u uverenju kako odrastam u izuzetno skladnoj porodici. To mi je nekako najtužnije, iz ove mrtvačke perspektive. To koliko mi je važno bilo da roditelji budu sa mnom zadovoljni. Zato sam se valjda kasnije onoliko krvila s ocem, išao mi je na živce jednom kad sam se osamostalila – njegova granitna uverenost u ispravnost svih njegovih procena, nespremnost na ustupke, strogost u sudovima. Sad znam da je lako živeti u skladu ako najslabiji nikada ne podigne glas. I tako sam sazrevala u svojoj porodici, poprimala oblik koji mi prostor u kom zrim daje, zadovoljna svojom malom slobodom. I zašto se sada bunim? Tako mi i treba. Sve sam zaslužila, voljna saučesnica u vlastitom svođenju na tuđu meru koja mi je do kraja ostala tesna, ali sam uverena bila da mi ništa šire i komotnije ne bi dobro stajalo.

I pre tog poslednjeg dana, koji je osvanuo bez ikakve pompe, krčkalo se u meni nezačinjeno znanje da zapravo ne znam ko sam. U većitoj potrazi za osloncem, ja sam se za svoje ime i prezime uvek držala noktima, mlatarajući nožicama nad bezdanom. Koječemu sam bila naučena, ali ne i kako da budem samo ja, bez znaka jednakosti koji za mnom sledi. Samo ja kao rezultat, a ne kao jedinica koja se

s nečim zbraja da bi nešto bila. I dan-danas, u ovom bes-težinskom, bezdisajnom stanju, zanima me kako bi svet izgledao da prodavnice igračaka nisu podeljene na plavi i ružičasti sektor. Da u ružičastom ne čekaju gumene bebe, kolica i pegle, a u plavom čudovišta, kranovi i puške. Da žene mogu da se rasprostru po sebi ne misleći na satove koji kucaju – njima oni zidni, s klatnom i kukavicom, a muškarcima dedin džepni koji visi o lancu zakačen o gajku pantalona, pa ga, kad im zasmeta, samo tutnu u džep. Ovako, žena može da stvara, gradi i leči, niko je po tome neće vrednovati, nego će joj dovikivati kad izađe u park s kućetom: „Bolje bi ti bilo dete da šetaš nego kera.“

Zato mi je milo što sam rodila sina. On će iz životne jednačine lakše izaći kao okrugao broj.

Kad je bio mali, Boris se noću često budio. Dotabanao bi nečujno u roditeljsku sobu i stao s moje strane kreveta. Ne bi ni zucnuo, samo bi tako stajao, mrka senka u dubokoj noći. Ja bih se uvek trgla, pre ili kasnije, a iz vlažnog podruma moje glave, u kom su u taj sat bujali samo trnje i čičak, izleteo bi najpre strah, a odmah zatim utešna spoznaja da je sve na svom mestu i da je preda mnogom tek moje dete kome treba noćna uteha. Zagrlila bih ga onda, celog bih ga obujmila tako da iz mene u njega iscuri mir i sveisceljujuća ljubav, a on bi me tanušnim glasom izvestio da je nešto strašno sanjao. Ostalo bi mi samo da ga, tako ni budnog ni usnulog, ali namirenog i napojenog, vratim u njegov krevet, gde bi smesta opet zaspao. Ne znam kad sam tačno izgubila majčinsku svemoć da ranu lečim do- dirom, ni kad je Boris izgubio slepo poverenje u mene. Otišao je kod oca u inostranstvo da se edukuje u kulinar- skom koledžu, gde je celu prvu godinu proveo seckajući

krompir i šargarepu kako se ne bi uzoholio jednom kad postane šef restorana s tri Mišlenove zvezdice. Naučice ga tamo da rukovodi ljudima, nadala sam se, da upravlja vremenom, da savlada nutricionizam i komunikacije, računovodstvo i matematiku. Znaće na kojoj se temperaturi zgušnjavaju proteini, na kojoj isparava tečnost, a na kojoj se karamelizuje šećer. Želela sam da mu život bude kao švedski sto. Da se uvek sam služi, a ne da čeka da mu drugi sipa što drugi misli da će mu prijati.

Želela sam da iz škole ode na sve spreman i gladan kao vuk, s oštrim nožem za svaku priliku.

Nedugo pred moju nemilu smrt, kolegunica s posla mi je predložila da probam s meditacijom. Ona je veoma zadovoljna, rekla mi je. Više stvari preko dana obavi otkad meditira, ne gubi vreme, ne troši snagu. Zamislila sam kako žmurim i ponirem u sebe – ponirem kao Žan-Mark Bar, koji je u filmu *Veliko plavetnilo* tonuo u modri okean u potrazi za svojim istinskim domom. Zamislila sam da ću, kad se usidrim tamo gde treba, pronaći ravnotežu i mir. Na internetu sam pronašla adresu Društva za transcedentalnu meditaciju i otišla na prvi čas. Dobila sam, sećam se, domaći zadatak da donesem sveže voće, cveće i novu belu pamučnu maramicu. S tom sam maramicom imala problema. Niko više ne koristi maramice, sem papirnih. Pronašla sam dve kod kuće, mamine, ali nisam htela da varam. Mora nova, rečeno mi je. Na kraju sam je kupila u nekoj zabačenoj pozamanteriji, tamo su ih imali koliko hoćeš. „Kupuju ljudi, kupuju“, rekla mi je oniska prodavačica s plavičastom kolmovanom kosom s

kakvom je nekad moja baka izlazila iz frizeraja, ponosna jer joj se na košavi ni dlaka ne miče s glave. Na inicijaciju sam se uputila po danu tako vrelom da sam čula kako mi se putem kajsije u kesi coktavo rastaču u pekmez. Sedište Društva se nalazilo u skromno uređenom stanu, s malo nameštaja i bez tepiha. Moja bosonoga učiteljica zvala se Mirna i bila baš takva kakvu su je njeni roditelji zamislili – mila i blaga i tiha. Sva četiri puta koja sam je posetila dočekala me je u istoj dugoj suknji na cvetiće i beloј košuljici, nepritisnuta tiranijom šminke i farbe za kosu. Smejala se često, u stakatu – zabacila bi glavu i ispustila zvuk kao da kljuca, pa lagano usporavala dok ne bi pokljucala i poslednje zrno neke moje izjave za koju se dešavalo da i ne znam zašto joj je smešna. Sama inicijacija prošla je brzo, ona je nešto pevuckala dok je meni znoj curio niz leđa, da bih na kraju dobila natrag svoju maramicu i svoju mantru koja je glasila *šijam*. Valjalo je ponavljati *šijam, šijam, šijam* po dvadesetak minuta, ujutro i po podne, i puštati misli da dolaze i prolaze sve dok me ne obuzme potpuni spokoj.

To nisam postigla nijednom. U gorem slučaju obuzela bi me bezobalna tuga, pošle bi mi suze i zadremala bih. U boljem, provezle bi mi se na traci pred unutrašnjim okom sve obaveze koje u dogledno vreme treba da obavim i zadremala bih. Ili zaspala kao klada, kako kad. Pred svaki čas popunjavala sam kratak upitnik kako bi procenili moj napredak, i sećam se da je jedno od pitanja bilo da li sam već osetila kako se odvajam od tela. Mirna mi je nabrojala mnoge primere onih koji su se tako izdigli – te ova harfistkinja, te onaj glumac i ona profesorka, sve intelektualci, tako je valjda i mene doživljavala – i obećavala mi nalet

energije, pročišćenje sistema i brojne ostale povoljnosti. Ali izneverila sam je. Nisam dobar đak, žalila sam joj se, a ona me je tešila i smejala se. Kad me je, posle četvrtog časa, pozvala na drugarsko veče gde će se svetlu koji meditira predstaviti letači – srećnici koji izleću iz svog tela i jezde, jezde gde god im se prohte – odustala sam. Ja sam samo plakala, spavala i ponavljala *šijam, šijam*, nervirajući se što mi nije dodeljena neka otmenija mantra jer me je ova podsećala na šljam, šljam...

Ubrzo posle toga pokušala sam s akupunkturom. Unapred sam bila kivna na sebe što sam na to pristala jer sam igle mrzela iz dna duše. Nagovorila me je ona ista koleginica koja me je poslala i na meditaciju, obećavši da su iglice tanušne kao dlake kose, što se pokazalo kao potpuna neistina. Taj njen doktor akupunkturista radio je u prizemlju stare zgrade nedaleko od mog stana i zakazivao termine na svakih pola sata, istovremeno oprćavajući oko troje pacijenata – jednog bi bockao na stolici u čekaonici, drugog u hodniku iza paravana, a trećeg u sobi iza zatvorenih vrata. Ta soba je bila elitna lokacija gde je i mene primio, ponadala sam se zato što sam mu simpatična i jer je konstatovao koliko sam rashodovana, ali ispostavilo se da je reč o sticaju okolnosti i da ću već sledeći put biti degradirana na poljski krevet iza paravana.

Da je doktor bio puniji sebe, prolio bi se po toj sobi očas posla. Onizak i okruglast, kretao se polako i govorio baritonom, kao da mu se voda puna naftnih mrlja valja za grkljanom. Pola lica bilo mu je zaklonjeno iza zatamnjenih naočara. Na zidu je visio njegov portret – on polugo

na malome čamcu, sedi raširenih kolena, nešto vitkiji no na javi, zabacio udicu i peca. Pretpostavila sam da ga je naslikao neki prijatelj koji se u penziji dohvatio kičice. Doktor mi je, kao i Mirna, postavljao pitanja, ali se nije kikotao niti mu je išta što sam rekla bilo smešno.

„Vlt l?“, promumlao je.

„Molim?“, pitala sam.

Pročistio je grlo: „Volite li? I jeste li voljeni?“

„Da“, slagala sam. Pitanje mi se učinilo neumesnim. Dalje sam odgovarala gledajući ne u njega, nego u njegovu sliku. Treba da počnem da pecam, razmišljala sam. Mora da je umirujuće gledati svetlo koje palaca po vodi, slušati šum vetra u travi punoj krpelja. Prostrti ćebe, leći pod žalosnu vrbu. I samo tako ležati na suncu zatvorenih očiju, dok ispod kapaka sve pršti od iskri, a lajmska bolest vreba pod ćeбетom.

Svejedno, ispričala sam doktoru ponešto, računala sam, bolje će me ubosti ako sazna šta me mori. Svoje sam mu misli uručila umesto kockica za igru Ne ljuti se čoveče, u nadi da će ih malo prevrnuti po glavi i baciti makar jednu šesticu.

„Kako se osećate?“, pitao me je nakon što mi je izbo nadlanice, zapešća, čelo i uši.

„Kao da mi se mačka okačila o srce“, rekla sam mu u neobjašnjivom naletu iskrenosti.

„Možete li mi opisati tu mačku?“

Ogledala sam se u tamnim staklima njegovih naočara. Bila sam majušna i bleđa, s iglama koje su mi štrčale iz lica. Kakva misli da je mačka? Sijamka očišćena od glista, s ogrlicom protiv buva i dlakom koja se ne linja? Nije nego.

Dok sam u hodniku plaćala ženi pred kojom je stajala otvorena sveska puna tesno zbijenih imena pacijenata zakazanih za taj i naredni dan, čula sam kako doktor iza mojih leđa pita čoveka koji se već skinuo u potkošulju, tu u čekaonici, da ga svi vide i čuju: „Volite li? I jeste li voljeni?“ „Molim?“, pitao je čovek.

Ako ništa drugo, naučila sam da rastumačim doktorovo romorenje, a oko sat posle te seanse disala sam lakše, istina živa. Došla sam posle još jednom, odgovorila u pola glasa na njegova pitanja, pustila ga da me iza onog paravana ponovo izbode, bolelo me je, i više nisam dolazila. Iako sam želela da me još jednom pita volim li i da li sam voljena, pa da ga pogledam u ona tamna stakla i samo kažem: „Mu.“

Alternativa mi nije pomogla. Nastavila sam da radim prekovremeno i da uveče gledam serije na televiziji. Svaku obavezu koju sam mogla da odložim, odlagala sam. Vikendom sam u pidžami ostajala do po podne. Spavala sam slabo i u naletima – dva sata pa sat pauze, i tako do zore. Ponekad bih se u gluvo doba noći dopisivala s Lidijom, mojom kumom koja je takođe patila od nesаницe, ali se nikad nije žalila. Godine su prošle pre nego što sam shvatila da ona manjak sna prihvata bez pritužbi. Čitala je, rekla mi je, da inteligentnim ljudima treba manje sna. Ono što sam ja zvala insomnijom, dakle, ona je smatrala potvrdom sopstvene inteligencije. Eto koliko je važan pristup problemu. Hoćeš li mu prići iz svetlosti ili iz mraka.

I tako se kotrljalo vreme sve do tog poslednjeg dana. Ostao je u svetlacima sećanja, u odblescima ono malo

moje pameti koja je pretekla u vasioni, bez mase i oblika, tek omanji roj svitaca. To sam sad ja, zapravo – omanji roj svitaca u vedroj noći. Kad je oblačno, ne vidim se. Svejedno, prijatno me je iznenadilo kad sam, pravo niotkuda, čula sopstveni glas, koji je sad, rekla bih, samosvesniji i glasniji no što je bio za mog života. Šteta što ga ranije nisam puštala. Ali bolje ikad nego nikad, čak i u ovom beskraj u gde su i ikad i nikad bez obala i dna.

Moj poslednji dan ostao je ipak sa mnom, doputovao u bagažu bestelesnog sećanja s trenucima blistavim i važnim – i takvih je bilo – baš zbog svoje teško opisive banalnosti. Ništa nije najavljivalo približavanje kosca u crnoj pelerini. Probudila sam se u pola tri, pa u pet, pa u sedam. Tek oko deset sam se iskobeljala ispod jorgana, umila se i oprala zube. Par meseci ranije sam kupila električnu četkicu, onu koju samo lagano prevlačiš preko zuba, a ona vibrira i isteruje mrvice hrane napolje. Malo cimne na svakih pola minuta, kako bih znala kad da sa spoljašnje strane zuba pređem na unutrašnju, i sama se isključi posle dva minuta. Nema šta da se misli. Jako sam zadovoljna bila tom kupovinom, skoro pa ponosna, kao da sam lično ja izumela četkicu. Iz ove perspektive, zalud sam se radovala. Skroz je nevažno bilo hoće li mi, ostanem li pri običnoj četkici, krvariti desni, i hoću li se u budućnosti osuditi na mostove, implante ili veštačku vilicu. Otišla sam pod zemlju sa svim zubima, to mi je bio jedini ćar od te kupovine.

U kuhinji sam izvadila iz frižidera ovsene pahuljice prethodne večeri potopljene u bademovo mleko, u činijici s čijeg se dna od uva do uva smešila Odri Hepbern kao

da odobrava moj uvek isti izbor. U pahuljice sam ubacila bademe, iseckala nekoliko jagoda i pola banane i ostavila da se sve malo zgreje dok ja popijem suplemente i aspirin, što je – čitala sam – dobro za srce. Veoma sam se tih poslednjih godina bila disciplinovala, počela da pazim šta jedem, izbacila šećer i laktozu, čak i belo vino. Za svaki slučaj. Završivši s doručkom, oprala sam činiju da se ostatak pahuljica ne skori Odri po obrazima, i uključila aparat za kafu. Otvorila sam pakovanje s patronama – dotad sam kupovala uvek ono na kom piše *classic*, a sad sam se odvažila na *etiopiju*, da probam. Cvetna nota, pisalo je. I: suptilno. Stavila sam patronu u aparat koji je, dok radi, brundao kao traktor. Srknula sam gutljaj. Da sam ostala živa, potrošila bih sve patrone jer sam tvrdoglava i nesklona rasipanju, ali sigurno ne bih više nikad kupila *etiopiju* – bila je kiselkasta i reska, nisam volela taj ukus. I tako, pijući tu kiselkastu kafu, pade mi na um da bih mogla da umesim kolač. Boris mi je poslao recept: čokoladni kolač s kajsijama, masalom i amaretom. Masalu sam odmah precrtala, ali pola flaše amareta mi je čamilo u kuhinjskom ormariću ko zna otkad. Napraviću ga sutra, pomislila sam. Ima kajsija, to su vitamini.

Zapisala sam šta mi je sve potrebno i otišla do radnje na ćošku. Boris je tu radnju zvao „Kod Čike“, pa sam i ja nastavila tako da je zovem iako Čika više nije među živima. Čika se smeškao i kad misli da ga niko ne gleda, kao da mu je čitav život jedna velika dobronamerna šala bez trunke crnog humora. Bio je bezrezervno razgaljen svaki put kad nas vidi kako ulazimo u radnju, pamtim. Mučila ga je skolioza, kretao se između tezgi poguren, nenadležan za visoke police, koje je slagala njegova kćerka. Ukoliko

ono što tražimo ne bi našao, najpre je nju zvao da proveri, a onda mastiljavom olovkom upisivao u svesku šta treba da naruči i obećavao: „Biće sutra.“ Kada je Boris počeo ozbiljnije da kuva, izvoljevao je kod Čike – naručivao kumin, korijander i zaatar, leblebije u tegli a ne u konzervi, možda čak i masalu, ne sećam se – i sve bi ga zaista čekalo sutra, Čika bi ispod tezge izvadio sve što Boris izvoljeva. Bio je od onih ljudi koje iskreno veseli da učine drugom. Kad je umro, zamenila ga je kćerka, sazrela u poslovnu i preduzimljivu ženu koja je proširila asortiman, ali nije primala narudžbe. I Boris i ja bili smo tužni, što nas je zateklo – mislili smo da je Čika tek poznanik koji se ne ubraja u one za kojima ćemo žaliti, koji ne ulazi u taj uski krug jer mu ni ime ne znamo. Ali pogrešili smo.

Lepo je kad te upamte. To je pravi zagrobni život, drugog nema. Makar ja ovo vucaranje po vasioni ne računam. Niti koga zagrliti nit se s kime nasmejati.

Trebalo je tog poslednjeg dana pozvati električara – pola štekera virilo mi je iz zidova slično krnjim zubima, držala sam utičnice rukom kako ih ne bih iščupala zajedno s gajtanom lampe ili telefona, ali sam svejedno čekala nekakav dramatičniji kvar kojim bih se kvalifikovala za posetu – smatrala sam da električar ne bi arčio svoje dragoceno vreme samo zbog štekera, od kojih je jedan, doduše, bio blago oprljen, ali je i dalje radio. Trebalo je otići i kod sajdzije po Borisov sat, koji sam, otkad ga je zaboravio, nosila ja. Kod istog sajdzije išla sam decenijama, on je jedini opstao u kraju, ostali su se raselili nakon što su kuće u kojima su držali radnje vraćene predratnim vlasnicima, koji su

ih potom prodali i na čijem su mestu nikle višespratnice. Naš se sajdžija nije dao, ostao je stešnjen između dve nove zgrade, sa starim lonžinama i omegama u izlogu i desetinama kitnjastih zidnih satova u radnji. Njih su, zapravo, bila dvojica – ljubazni brat i neljubazni brat, ali ljubazni se dugo nije pojavljivao. Možda je i umro. Neljubazni je leti skrštenih ruku stajao na vratima svoje male radnje i gledao svet kako prolazi. Ako bi me video, pravio se da me ne poznaje. Jednom sam zaboravila da podignem sat s popravke, ostao je kod njega mesec dana. Prezreo me je posle toga, bilo mu je nepojmljivo tako nemarno ophođenje prema kazaljka bez kojih bi se dani i sati po svojoj prilici rasuli po kosmosu na sve strane, da se većini nikad više ne uđe u trag. Imao je sede brkove i uvek bio uredno obrijan, što sam kod muškaraca izuzetno cenila – taj mali ustupak treba da učine čovečanstvu, što se izgleda tiče, da se ujutro obriju, pa im i to često teško pada. Satove je popravljao i kad se činilo da im nema spasa, nakon što bi upali u vodu ili se slomili. Samo bi se povukao u sobicu iza radnje i popravku obavio odmah, nadnet nad mehanizam s časovničarskom lupom na oku, dok sam ja pogledom prelazila preko zidnih satova čija su se klatna pomerala svako po svom nahođenju, u različito vreme stižući do punog sata i nastavljajući dalje kao da su u saglasju. Kod Borisovog sata, međutim, kvar je bio ozbiljniji – nosila sam ga iako mi je bio prevelik, mašući odlučno rukom jer je mehanizam radio na pokret, no uprkos mahanju, u jednom je času stao. „Dajte mi broj, javiću vam kad ga popravim“, rekao mi je sajdžija nakon što je nekoliko minuta namršteno osmatrao otvoreni mehanizam ne prozborivši ni reč. I javio mi je, te poslednje subote ujutro.

„Sat je popravljen, dođite da ga podignete. Ali ne posle tri, molim vas. Subotom radim do tri.“

„Nema brige“, rekla sam. „Neću zakasniti.“

A onda sam najpre zakasnila, pa izdahnula. Možda je i posle tri ostao da stoji nasred radnje i gleda u svoje zidne satove, iznenadivši sam sebe odlukom da poverenje pokloni onom najsporijem, koji najviše kasni, ne bi li me dočekaao. Pošto se tamo više nikad neću pojaviti, njegovo loše mišljenje o meni ostaće zacementirano doveka.

Umesto svega, u tom takoreći interegnumu, dok sam bila i živa i neživa, i prolazna i neprolazna, ja sam nekoliko sati provela sedeći pred kompjuterom. Pacov provalio u bankomat, pojeo osamnaest hiljada dolara gotovine i uginuo, to je jedini naslov kojeg se i sad sećam. Kao i članka o argilošistu, koji mi se svojevolumino pojavio na ekranu jer sam nešto pogrešno pritisnula („Sitnozrna afanatična glinovita stena koja se cepa u tanke pločice“, pisalo je. „Najčešće sive do skoro crne boje. Izrazito škripljaste teksture.“). Ponašala sam se kao da mi je neko tu subotu dao na čuvanje upozorivši me da izbegavam nagle pokrete kako mi ne bi ispala i slomila se. A bila je to lično moja subota, ničija tuđa; mogla sam slobodno da po njoj šenlučim, ako mi tako dođe. Ali eto. Nisam se potrudila da je zauzmem. Ostala sam joj u ćošku. Doduše, verovala sam da nema veze, da ću se sutradan raširiti po nedelji od zida do zida, kao tapison. Izgubila sam tu subotu načisto, kako sam i inače bila uobičajila da gubim vreme. Naivno sam se nadala da ću ga očas posla opet naći, iskrsnuće negde preda mnom zgusnuto i zgužvano, desiće se dan

u koji će stati nedelje, ili nedelja u koju će se upakovati meseci – isprsiće se moje vreme i iz usta krenuti da vadi raznobojnu traku kojoj kraja nema, umesto da samo ispljune jednobojni listić, dva-tri puta kašljucne i učuti.

Predveče sam se nekako odlepila od stolice i izašla na terasu. Pozvaću Lidiju na kolač, odlučila sam. Sešćemo sutra napolju, ohladiću roze. Cveće na terasi je bujalo kao raspamećeno. Stekla sam bila naviku da ujutro gledam šta tu ima novo, koji se cvet pomalja, a koji vene. Povađila sam iz budžaka po stanu suvenire koje sam što sama donela, što dobila, ne znajući kasnije šta bih s njima, pa ih zadenula u lišće, u cveće, i svaki je ukras bio svoj na svome, od kojekuda pristigao kući. Malo sam sve zalila, pa Lidiji poslala poziv SMS-om. Odvikla sam se bila od telefoniranja.

„Ja to ne razumem“, kritikovala me je ona. „Šta to znači? Ti kad se nekom javiš glasom umesto porukom misliš da je to isto kao da si ga poljubila u usta.“

Pa dobro.

S obzirom da je spavala još manje od mene, verovatno jeste bila inteligentnija.

Toliko sam okolišala u ovoj pripovesti koja je, realno, mogla biti mnogo kraća; meandrinala sam bez potrebe, a opet stigoh na jedino mesto gde se može stići i s kojeg bi nestrpljiv čitalac s punim pravom poželeo da sam krenula smesta, preskočivši i uvod i razradu. Uz dužno poštovanje prema vaskolikom čovečanstvu, kod većine sveta koji mili planetom čitava priča ionako staje u rečenicu do dve. Ali kako odoleti pa je malo ne razvući? Ja imam potrebu da

je razvlačim dok ne počne da se providi. Lakše mi je da je prošijem nepotrebnim detaljima, pa da ne ispadne kako sam toliko vreme spiskala kao nezarađeno nasledstvo, malo šta samostalno stekavši putem.

Lidija u svakoj knjizi najpre pročita kraj, da se ne bi preterano uzrujavala ukoliko se veže za junake, a njih snade smrt. Ja o smrti nikad nisam razmišljala. Za početak, sama reč je grozd suglasnika nalik bokseru za šaku. Šta uopšte početi s reči u kojoj ni samoglasniku nema mesta? Realno, kad ti neko prepriča kraj filma, ne odeš u bioskop. A mi na svet dolazimo uz *spoiler alert*. Životinje ne znaju, ni deca dok su mala. Posle nema ko se ne obavesti. Uz nas neprestano čuči smrt krijući lice rukama, kao roditelj koji zamajava dete da bi lepo jelo, sve dok odjednom ne ukloni ruke i ne kaže: „Bu!“

U gluvo doba te noći, čim su se sve paralelne realnosti preklopile kao gajbice jedna na drugu poslagane, iz mrtvog sna probudio me je pucanj. Ošamućena od tableta matičnjaka popijenih pred spavanje, kojima je uvek trebalo oko dva sata da počnu da deluju, sedela sam u krevetu dok mi se pred očima iskrilo. Iz štekera na zidu sukljala je vatra. Ne znam koliko sam dugo blenula i treptala čekajući da mi od sna nabubrela mozak preradi primljenu informaciju i dođe do kakvog-takvog zaključka. No moj mozak, nikad zainteresovan za prirodne nauke, sasvim je zakazao, što ću ilustrovati sledećim primerom: konačno se prenuvši, ustala sam, nazula papuče – kako me je mama lepo naučila da uvek radim kad stajem na hladno, da ne ozebem – i hitro otišla do kuhinje. Uzela sam praznu teglu, napunila je vodom, vratila se u sobu, stala pred bukteći šteker i zapljusnula ga. Istoga časa pretvorila sam se u velelepno

vreteno žmaraca, nije bilo nijednog molekula u mom telu koji nije zapucketao, zablistao i odmah potom zgasnuo kao na praznik kojem se malo ko raduje jer ne podrazumeva neradne dane. Struja me je odbacila natrag na krevet, gde će me Lidija pronaći sutra, kad bude došla na kolač koji joj, vidi se iz priloženog, nikad neću poslužiti. Poslednji dan sam, dakle, ispratila slična argilošistu: sive do skoro crne boje, izrazito škrljaste teksture. Mogla bih da slažem da sam se u času prosvetlila (što zapravo jesam, na veoma neposredan način) i da mi se život odmotao pred očima, ali nije. Uopšte. Jedna jedina reč mi je zasvetlela u glavi, Borisova krilatica: kul. Bolje tako nego u bolničkom krevetu, na infuziji. Kul, kul, kul. Činilo mi se da sam pod jezerskom vodom, ne duboko, i da napolju ima sunca, zlatnog ali hladnog. A onda sam potonula i našla se ovde.

Na miru sam s tim da mi život nije bio ništa naročito. Ništa naročite odluke, ništa naročiti izbori, nikog spasla, ništa izumela, ništa izuzetno izvršila ni završila. Želela sam, istina, da nastupim ne u orkestru, već kao solista, ali instrument mi je ostao nenaštimovan. Bilo je ko me je i takvu smatrao muzikalnom i ukazao mi poverenje, koje sam nastojala da, u okviru mogućnosti, ne izneverim. U beskraj sa sobom ponesoh samo jednu pouku. Da sam mogla Borisu da se javim u snu, naložila bih mu da mi je ukleše na nadgrobnu ploču:

TREBALO JE KOLAČ MESITI U SUBOTU

A ispod, umesto moje slike, da stavi dopola ispijenu flašu amareta.

SRCE KOJE LJUBI

Dok su bili mladi, Ivan je voleo da gleda Veru kako igra. U to doba je većito cupkala po stanu, i uz muziku i bez nje, vrtela se na peti podignutih ruku, vrckala kukovima, unosila mu se u lice, dok ju je on gledao u čudu i nasmejan, ogrejan radošću koja iz nje vrca u oblacima varnica tek tako, jer je živa i jer je on uz nju. Obično bi posle toga završili u krevetu. Voleo je, dakle, da je gleda, ali da igra nikako. Kad bi ga zagrlila oko vrata uz neku pesmu koju oboje vole, sav bi odrveneo kao da će s njim otplesati do gubilišta. Malo bi se klatio levo-desno, s teškom mukom, tek koliko može da izdrži, a onda razmotavao njene ruke kao lozice sa štapa, govoreći nestrpljivo: „Dosta.“ Znala je da ima sluha, lepo je čuo ritam i dobio prstima po stolu ako bi ga neka melodija ponela. Pevušio je ne otvarajući usta kad je mislio da ga niko ne čuje, ali ples mu je, iz nekog razloga, predstavljao nepodnošljiv kuluk. Zato je Vera posle par godina prestala i da pokušava; odbijao ju je ponekad odlučno, ponekad nežno, ne ostavljajući mesta pogovoru.

Samo se jednom desilo da je svojevolumino zaigrao s njom. Bili su na letovanju, ne tako davno. Nije bio raspoložen tih desetak dana – u bazenu je bila gužva, a u slanoj vodi nije voleo da pliva, pekle su ga oči. Takođe, mrzeo je vrućinu i nervirala ga je glasna muzika na plaži. Tog im je leta more skoro preselo jer su se, baš negde u vreme kad su doputovali, u dubini narojile prozračne, golim okom nevidljive meduze. Dva-tri dana Vera je plivala i ne znajući šta je povremeno pecka. Nije joj mnogo smetalo. Spustila bi glavu u vodu i zažurbala ka susednoj uvali, peckanje bi minulo i ona bi stigla na cilj, a onda bi tamo sedela u pličaku i gledala parove kako se ljube i krakate dečake kako skaču sa stenja. U toj uvali bilo joj je lepo. Ljudi su pristizali kroz maslinjak noseći u rukama suncobrane i plastične torbe s peškirimama i hranom, pa se smeštali svako na svoj potez peska i počinjali da se mažu. Nije bilo muzike. Na hotelskoj plaži Vera je već počela da pažljivo osluškuje Ivanovim ušima, dok ju je hvatala nervoza od tehna i bučnih tinejdžera. „Baš je glasno“, govorila mu je. Iako na to sama nikad ne bi obratila pažnju, kraj onolikog mora i borovine iz koje se lenjo cedila smola.

A onda jednog dana, krenuvši na svoju uobičajenu turu, ukliza u nevidljiv roj. Užurbala je rad nogu, čekajući da ih ostavi iza sebe, no mora da su bile posvuda – šibale su je po grudima, ramenima, vratu dok je stenjala i nastavljala napred, nevoljna da se okrene i vrati. U vodi se nije videlo ništa. Voda je ostala spokojno plava.

„Pa zašto se nisi odmah vratila?“, pitao ju je te večeri Ivan u sobi, dok ju je mazao hladnim gelom s aloja verom, pazeći da ne pritisne kožu više nego što je neophodno.

Pazusi i ramena ostali su joj išpartani ljutim crvenilom, kao da ju je neko strpljiv i sabran uredno isekao žiletom.